

EDEBİYAT

SEZER ÖZYAŞAMIŞ ŞAKAR

ESKİ TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN
**DEYİMLER
SÖZLÜĞÜ**

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 144
Edebiyat: 58

ISBN 978-625-7760-44-7
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı: İstanbul, 2021

Yazar: Sezer Özyaşamış Şakar

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Mikyas Basım Yayın Matbaacılık
(Sertifika No: 35532)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Özyaşamış Şakar, Sezer

Eski Türkiye Türkçesinin Deyimler Sözlüğü

Sezer Özyaşamış Şakar (Doç. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

328 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 144)

ISBN 978-625-7760-44-7

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Sözlük 4- Deyimler Sözlüğü

İçindekiler

Ön Söz.....	7
Giriş	11
Kısaltmalar ve İşaretler.....	23
Eski Türkiye Türkçesinin Deyimler Sözlüğü.....	25-310
Sonuç.....	311
Kaynaklar.....	317

Ön Söz

Her dilin, insanların duygu ve düşüncelerini hatırdâ kalıcı, çarpıcı, sanatkârane bir üslupla betimleyen söz varlıkları vardır. Bir dilin anlatım zenginliğini ve gücünü ortayan koyan deyimler, kültürel değerlerin penceresinden hayatı yorumlayan, insanlara öğüt veren kalıplaşmış söz varlıklarıdır. Bu söz varlıklarını belirtmek için önceleri “ıstılah”, “tabir” terimleri kullanılmış sonrasında ise “deyim” adı yaygınlaşmıştır. Türk dilinin en eski yazılı eserlerinden itibaren görülen deyimler, kimi zaman yüzyıllar boyunca değişmeden kimi zaman da sözcüklerindeki değişikliklerle yaşamaktadır. Dil canlı, yaşayan bir varlık olduğu için dilin unsurlarından biri olan deyimlerin kimisi, kendilerini kullanan kişiler ve eserleriyle varlığını devam ettirmiş kimisi de bir müddet sonra unutulmaya yüz tutmuştur.

Türkçenin tarihî dönemlerinden biri olan Eski Türkiye Türkçesine ait söz varlığının önemli bir bölümünü oluşturan deyimlerin tespit edilmesine ve anlamlandırılmasına yönelik çok az sayıda deyim yer aldığı birkaç müstakil eserin bulunması bu çalışmanın yapılmasına başlangıç teşkil etmiştir. Bu çalışmayla, 13. yüzyılda başlayıp 16. yüzyılın başlarına dek süren Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkiye Türkçesi, Eski Oğuz Türkçesi adları ile anılan, günümüz Türkçesinin temellerinin atıldığı dönemin deyim varlığının ortaya çıkarılması

ve anlamlandırılması amaçlanmıştır. Bu döneme ait altmıştan fazla eserin taranması neticesinde deyimler madde başına alınıp anlamları verilmiş ve tespit edilen metinden örneklendirilmiştir. Sözlükte, deyim ilk sözcüğünde ses değişikliği olması (*aşk/ışk; amân/emân*) veya farklı kelimeler kullanılması sebebiyle iki farklı şekilde madde başına alınanlar da dâhil 3241 deyim bulunmaktadır. Hiç şüphesiz Eski Türkiye Türkçesinin deyimleri, bu çalışmada yer alanlarla sınırlı değildir. Farklı eserlerin taranması neticesinde bunların dışında da deyimlerin ortaya çıkması veya taranan eserlerde gözden kaçmış deyimlerin bulunması da mümkündür.

Günümüz Türkiye Türkçesinin temelini oluşturan yaygın adı ile Eski Anadolu Türkçesi veya Eski Türkiye Türkçesi döneminin deyimlerinin tespitine dair, dönemin bir şahsiyeti, bir eseri veya birkaç kişinin eseriyle sınırlandırılmak suretiyle, üniversitelerde lisansüstü çalışmalar yaptırılmıştır. Bu çalışmalarda deyimler bazen anlamları verilmeksizin tespit edilmiş bazen de anlamlandırılmak suretiyle ele alınmıştır.

Türkçenin zenginliğinin çarpıcı unsurlarından biri olan deyimlerin tarihî dönemlerdeki biçimleri, anlamları ve metinlerden örnekleri ile birlikte verilmesi günümüz Türkiye Türkçesinde yaşayan deyimlerin yüzyıllar içerisindeki serüvenini gözler önüne sermekte, bazı deyimlerin geçmişine ışık tutmaktadır. Bu çalışma Eski Türkiye Türkçesi döneminin farklı yüzyıllarından örnekleri kapsayacak şekilde deyimlerin tespit edilip anlamlandırılması ve örneklendirilmesi, daha önce yayımlanmış sözlüklerde geçmeyen yeni deyimlerin yer alması bakımından atılmış yeni bir adımdır. Amaç, her biri Türk kültüründen izler taşıyan deyimleri sonraki kuşaklara aktarmak, Türkçenin tarihî söz varlığının tespitine katkı sağlamak, bir kısmı bugün de yaşayan deyimlerin eski veya değişik biçimlerini ortaya koymaktır.

Bu çalışmanın “Giriş” bölümünde deyim kavramı, çalışmanın konusu, kapsamı, amacı ve yöntemi, sözlükteki deyimlerin madde başına alınmasına dair hususlar belirtilmiştir. Deyimlerin yer aldığı

“Sözlük” bölümünde, madde başına alınan deyimler Eski Türkiye Türkçesi dönemi metinlerinden tespit edilip metindeki bağlamından ve o dönemin söz varlığının yer aldığı sözlüklerden hareketle anlamlandırılmış ve deyimler örneklendirilmiştir. “Sonuç” bölümünde ise Eski Türkiye Türkçesi döneminin deyimlerine dair bir değerlendirme yapılmıştır.

Eski Türkiye Türkçesi döneminin söz varlığını belirten sözlüklerde bulunmayan yeni deyimleri içeren, mevcut deyimlerin anlamlarına değişik anlamlar katan bu çalışmanın tarihî metinleri anlamlandırmaya yardımcı olmasını, bir boşluğu doldurmasını, günümüzde kullanılan deyimlerin geçmişine ışık tutmasını dilerim.

Çalışmalarında her zaman kıymetli görüşlerini paylaşan hocam Prof. Dr. Halil Ersoylu’ya ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkısı olan herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Sezer ÖZYAŞAMIŞ ŞAKAR

Kısaltmalar ve İşaretler

Taranan Eser Kısaltmaları

AD	: Ahmedî Divanı	Fer.	: Hatiboğlu, Ferah-nâme
ADD	: Ahmed-i Dâî Divanı	FST	: Ferheng-nâme Sadî Tercümesi
APD	: Ahmed Paşa Divanı	FŞT	: Fütuhu'ş-Şâm Tercümesi
BAİ	: Behiştî Ahmed'in İskender-nâme'si	FTM	: Fâl-i Türki-i Manzûm
BF	: Burgâzî'nin Fütüvvetnâme'si	G	: Garib-nâme
BH	: Bahrü'l-Hakâyık	GT	: Gülistan Tercümesi
BL	: Bahşayış Lügati	GYZ	: Garîbî'nin Yusûf u Züleyha'sı
CH	: Ahmedî, Cemşid ü Hurşid	Hamz.	: Hamza-nâme
CK	: Cîlâü'l-Kulûb	HDD	: Hamdullah Hamdi Divanı
CSD	: Cem Sultan Divanı	HDD	: Hoca Dehhânî Divanı
Çarh.	: Çarh-nâme	HS	: Hazâinu's-Saadât
Çeng.	: Çeng-nâme	Işk.	: Işk-nâme
Dan.	: Dânişmend-nâme	Kes.	: Kesik Baş Destanı
DK	: Dede Korkut	KBD	: Kadî Burhaneddin Divanı
DÖRD	: Dede Ömer Rûşenî Divanı	KBN	: Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyih
ERD	: Eşrefoğlu Rûmî Divanı	KD	: Kız Destanı
FBS-HN	: Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin Hamidiye Nüşhası	KDT	: Kelile ve Dimne Tercümesi
FBS-BN	: Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin Budapeşte Nüşhası	KEMŞ	: Kitâbu Evsâfî Mesâcidi'ş-Şerife
FD	: Figânî Divânçesi	KG	: Kitâb-ı Güzide
		KÜD	: Kemal Ümmî Divanı

KY	: Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf	ŞD	: Şeyhî Divanı
Marz.	: Marzubân-nâme Tercümesi	ŞHŞ	: Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i
MBK	: Mesnevî-i Baba Kaygusuz	Şİ	: Şerefî'l-İnsân
MD	: Mesihî Divanı	ŞK	: Şatranç-nâme-i Kebîr
MM	: Menâkıb-ı Mevlâna	ŞMH	: Şeyhoğlu Mustafa, Hurşidnâme
MT	: Mantıku't-Tayr	Taz.	: Tazarru-nâme
Mur.	: Bedr-i Dilşâd, Murâd-nâme	TET	: Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi
NAD	: Nev'î-zâde Atâyî Divanı	UD	: Usûlî Divanı
NBD	: Necatî Beğ Divanı	ÜİÇD	: Üsküblü İshak Çelebi Divanı
ND	: Nesimî Divanı	VN	: Ahmed-i Dâî, Vasiyyet-i Nüşirevân
Pend.	: Güvâhî, Pend-nâme	YED	: Yûnus Emre Divanı
Sal.	: Saltuk-nâme	YER	: Yûnus Emre, Risâletü'n-Nushiyye
SK	: Süleymânâme-i Kebîr	YZ	: Şeyyâd Hamza, Yûsuf u Zelihâ
SKT	: Satır Arası Kur'an Tercümesi		
SN	: Süheyl ü Nev-bahâr		
ŞÇ	: Şeh-nâme Çevirisi		

Diğer Kısaltmalar

Ar.	: Arapça	k.	: Kaside	S	: Sayı
bk.	: Bakınız	m.	: Mersiye	s.	: Sayfa
C	: Cilt	mes.	: Mesnevi	t.	: Tuyug
Far.	: Farsça	muh.	: Muhammes	tas.	: Tasavvufta
g.	: Gazel	mur.	: Murabba		
haz.	: Hazırlayan	mus.	: Musammat		

İşaretler

/	: Veya, yahut; benzerlik, başka biçim.	<	: Kelime veya kelime grubunun alındığı dildeki biçimini, aslı yapısını, öncesini gösterir.	>	: Bugünkü biçimini, değişen yapıyı gösterir.
//	: Mısraları ayırmak için kullanılmıştır.	~	: Denklik, yaklaşıklık.		

A

‘**abâya girmek**: Derviş olmak, bir tarikata intisap etmek, aba giymek. *İki cihân terkin urduk fenâlaruz fenâlaruz // Abâya nemede girdük fenâlaruz fenâlaruz* (UD, g. 47/1)

‘**aceb** (/* **acab**) **kalmaç**: Şaşmak, hayretler içinde kalmak, hayran olmak. *Sûretin görür ana kalur acab // Zî yaratmış dir benî ol ferd-Rab* (YZ, 192)

‘**acebe** (/* **acaba** / * **acâyibe**) **kalmaç**: Hayretler içinde kalmak, hayret etmek, şaşakalmak, şaşırmaç, şaşırmaçla beraber hayranlık duymak. *Acaba kaldı gören batdı tana* (YZ, 423) *Senün işünü şâh-ı Çîn anlaya // Acâyibe kalubanun tanlaya* (SN, 1029)

acı dil urmaç: Kötü söz söylemek, birini üzecek, onu mutsuz edecek biçimde konuşmak. *Telh itmege kâtâlde aşını düşmenün // Acı dil urur üşüp ana hançer u sinân* (MD, k. 2/36)

acı dil virmek: Kötü söz söylemek, kırıcı ve küçük düşürücü konuşmak, acı ve üzüntü veren söz söylemek. *Çagırup cümle istihzâ iderler // Virüben acı dil gavgâ iderler* (ŞÇ, 21338)

acı dile tutmaç: Bir kimse ile kırıcı konuşma yapmak, karşı tarafı üzecek sözler söylemek. *İrüp ol demde Rüstem kîni-y-ile // Tutar Kâmûs’ı anda acı dile* (ŞÇ, 23964)

acı dillü: Yaralayıcı, kötü ve kalp kırıcı konuşan, sert sözler söyleyen, sivri dilli. *Acı dillü, yavuz fiillü, dil-âzâr ola, ammâ ki mâl ı genci çok ola* (SK, 62. cilt, 117b/18)

acı gelmek: Söz veya davranışlarla bir kimseye yaralayıcı, kırıcı, üzüntü verici olmak. *Ana andan acı gelmedi ki atam gelüp beni oda atmaga mancılıga yapışdı.* (SK, 43. cilt, 4a/12)

acı nesneye irmek: Acı çekmek, üzülmek, kahrolmak.

*Hâbil'i karındaşı Kâbil öldürdü-
ginde acı nesneye irmedüm* (SK, 43. cilt, 4a/15)

acı tatlı tatmak: Hayatın iyi ve kötü yönlerini, acısını ve tatlısını görmüş geçirmiş olmak.

Delim tatmış zamânda acı tatlı (ŞHS, 989)

acı sözler söylemek: Hoşa gitmeyecek, incitici söz söylemek.

Hay Dirse Han bana kazab itme, incinüp acı sözler söyleme (DK, 9a/3)

acı yaş dökmek: Çok üzülmek, tasalanmak, çok büyük bir üzüntü sebebiyle ağlamak.

*Karşu hâke dökülen cür'a degül la'lün için // Aglayup yire dök-
ker acı yaşını sâgar* (MD, k.15/5)

acığı tutmak: Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek.

Çobanun acığı tutdı, tudakları teberdi (DK, 31a/13)

âciz kalmak: Güçsüz ve çaresiz kalmak, ne yapacağını bilememek.

Ki yokdur addinün haddi kalur âciz şumâr andan (ADD, k. 9/38)

âceze bırakmak: Güçsüz ve çaresiz bırakmak, şaşırtmak.

Ukûlı âceze bıraktı bu fikr-i keyfe yeşâ (ADD, k. 1/18)

âceze varmak: Çaresizlik içinde bulunmak, çaresiz kalmak.

*Âkıbet âceze varup melâike çıkar-
mışdur* (SK, 62. cilt., 98a/18)

aç gözlü: Mal, mülk, mevki ve makam, para, yiyecek ve içecek gibi şeylere doymayan, gözü doymayan, aşırı hırslı, tamahkâr.

Vây nice aç gözlüyün kim doymazın görmege (NBD, g. 376/2)

aç it gibi siflemek (/sinlemek): Hırs ve arzuya inilti ses çıkarmak, bir şeyin üzerine büyük bir hırs ve arzu ile atılırken inilti ses çıkarmak, haykırmak.

Sabırsuz yohsula âdem dimen kim // Leşe karşı şol aç it gibi sinler (KÜD, 65/11)

aç kurt gibi yutmak: Çok yemek, çok acıktığı için hızlıca ve fazla yemek.

Yutar ac kurt gibi bir bir kapar sîn (KÜD, 105/11)

açuk boyamak: Bir işi gizlemeden açık açık yapmak, ortada olmak.

Efendilerde çokdur böyle işler // Kimi açuk boyar kim gizli işler (Pend., 270)

açuk gönüllü: Kalbi temiz, saf, açık yürekli, olduğu gibi görünen, samimi.

... ol dişi yılduzlu, bugday enlü, kaşı gözi kara ve açuk gönüllü ve işretçi ve işret sevici avrat ola (SK, 62. cilt, 124b/9)

ad bağlamak: Ad olarak almak, ad kazanmak.

Ben bu Gülşehrî adın çün bağladum // Kendüzüme vü gönüller tagladum (MT, 2628)

ad bozmak: Bir kimsenin adının kötüye çıkmasına sebep olmak, iftira atmak, adını kirletmek.

Eger fırsat bulursa ol yavuzlar // Niçe eyülerün adın bozarlar (VN/90)

ad çıkarmak: Şöhret kazanmak, ünlenmek; şan şöhret sahibi yapmak.

Şu resme eylükde çıkardı ad (SN, 3646)

Diledi kim çıkara dünyâda ad (G, 1529)

ad dakmak: Adlandırmak, niteliklerine özgü, ona uygun bir ad koymak.

Babamun yüzine nice bakasız // Yâ ana kardaş nice ad dakasız (GYZ, 334)

ad (/adı) işlemek: Bir kimse öldükten veya ortadan kaybolduktan sonra da adı unutulmamak, adı kalmak, hatırlanmak.

İşi kudret işler adı bir kişi // Ol kişi ölü gider ölmez işi (G, 10076)

ad itmek (/eylemek): Tanınmak, ün salmak, ad bırakmak; ad vermek.

Her biri ışk-ıla bir ad itdi (MM, 2682)

Bu cihân içre gönül ben dahi bir ad eylesem (UD, g. 90/5)

ad (/adı) kalmak: Bir kişinin öldükten sonra da iyi nitelikleri dolayısıyla adı yaşamak, dillerde yaşamaya devam etmek, nam bırakmak.

*Varlıgun Ankâ gibi bir ad kalmış-
dur hemân* (NBD, g.407/5)

Güzeller agzı gibi ancak adı kaldı bühtânun (NBD, k.13/27)

ad kazanmak: İyi ve güzel işler yaparak herkesçe tanınmak, bilinmek.

Kan döküpdür, cüldi alupdur, ad kazanupdur (DK, 64b/1)

ad (/adın) komaç: Ad vermek, ad koymak; ünlü olmak.

Yili vü suyu toprağı vü odı // Karışdurdı vü adın Âdem kodı (SN, 54)

ad u şan koymak: Ünlü olmak, tanınmak, bilinmek.

Ad u san koyup cihândan oynamış (Dan., 231b/8)

ad urmak: Ad vermek, ad koymak, adlandırmak.

Yûsuf eydür nite urdun bu adı (YZ, 1121)

ad urmmak: Ad almak, ad konulmak, adlandırılmak, bir isimle anılmak.

Urindum harâmî vü uğrı adın (SN, 4293)

ad (/adını) virmek: Ad vermek, ad koymak, adlandırmak.

Adını ben virdüm yaşını Allâh virsün (DK, 11a/7)

ada gelmek: Dile gelmek, anlatılmak, sözü edilmek, hatırlanmak, bilinmek.

Üç bölükdür ne ki halk var dünyada // Her biri bir iş-ile geldi ada (G, 1651)

ada şana kalmamak: Şöhretini yitirmek, unutulmak.

Vahdet-i sırta irenler ol dostıla dost olanlar // Ol denizde gark olanlar
ada şana kalmayalar (ERD, g. 10/7)

adâvet bağlamak: Düşmanlık etmek, birine kin besleyerek husumet etmek.

Nettâ'îsnâm perri melik-ile adâvet baglayup gitmiş-idi (SK, 80. cilt, 406 b/11)

âdem olmak: İnsan olmak, şahsiyet sahibi olmak, fitratında eksiklik olmamak.

Her kimün gönlinde kim dost derdi yok âdem degül // Düşmiş ol hayvân îşa dünü gün hüsrân diler (ERD, g. 6/4)

adı âleme (/dünyeye) tolmak: Tanınmak, bilinmek, nam salıp meşhur olmak, ün salmak.

İşk-ıla adı âleme toldı (MM, 193)
Dünyeye toldı *İşk-ıla adı* (MM, 209)

adı çıkmak: Bilinmek, tanınmak, nam salıp meşhur olmak, ünlenmek.

Adı çıkmışdı *cihânda hayr-ıla* (G, 6407)

Ri'âyet kılup hakk-ı üstâdı sen // Çıkar hidmetüñle eyü adı sen (CK, 3185)

adı dâsitân (/destân) olmak: Tanınmak, herkes tarafından bilinmek, ünlü olmak.

Ben Necâti'yem cihânda adım oldı dâsitân // Şi'r okımak öğredeyin şimdiki şâirlere (NBD, g. 544/5)

adı şanı (/sanı) bilinmemek: Tanınmamak, ünlenmemiş olmak, kimin nesi olduğu bilinmemek.

Benüm adum sanum bilmezdi kimse // Cihâna ışkun adum ya-yasıdır (DÖRD, g. 19/7)

adı şanı dillerde (olmak): Tanınan, bilinen, ünlü olmak.

Adı şanı dillerde // *Sevgüsi gönül-lerde* (YED, 71/7)

adı var kendüzi yok: Gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi sözü edilen şey, ağızlarda dolaşan ancak kendisi ortada olmayan, ismi var cismi yok.

Dehânun ile miyânundurur eger var ise // Vefâlarun gibi bir adı var kendüzi yok (NBD, g. 282/3)

adı yalan olmak: Yalancı duruma düşmek, söylediği şey gerçek olmamak.

Söylemezsem hem adım yalan olur (GYZ, 195)

adı (şanı) yayılmak: Geniş bir çevrede bilinip tanınmak, ünlenmek.

Yâyıldı *Yünus adı suçdur cümle tâ'atı // Çalab'um inâyeti suçın geçüre meger* (YED, 41/9)

adı yire düşmek: Şeref ve haysiyeti zarar görmek, adı kötüye çıkmak.

Gülşen-i kûyuna azm eylese ey dost nesim // Şöyle ta'dil ider kim her adım yire düşer (NBD, kıta 44/2)

adım atmak: Yürümek, hareket etmek, harekete geçmek.

Sensüz yola girürisem çârem yok
adım atmaga // *Gövdemde kuvvetüm sensin başım götürüp gitmege* (YED, 1/1)

adın (/adını) ağızına almak: Bir kimse veya bir şeyden bahsetmek, onun hakkında konuşmak.

Möhr için adın eger agzuna al-san bir kez // Dirile âb-ı hayât ile berâber hâtem (NBD, k. 19/24)

adın (/adını) aıfılamak: Bir kişi veya bir şeyden isteyerek, bilerek hiç söz etmemek.

Saçunı çöz ki zırh adın anmaya Dâvûd // Gözüni süz ki takınmaya Erdevân hançer (NBD, k. 7/2)

adın (/adını) çekmek: Anmak, adını zikretmek, hatırlamak.

Bularun adın çekmemekdür savâb (SN, 5682)

adın (/adını) trâş eylemek: Adını anmamak, birinden hiç bahsetmemek.

Dilâ cerîde-i ülfetden adın eyle trâş // Kalender ol ki mücerredler ideler şâpâş (NBD, m.1/1)

adın yire (/yere) urmak: Adını kötüye çıkarmak, şeref ve haysiyetini zedeleyecek şeyler yapmak.

Gökde öykündi güneş ruhlarına // Kendü kendünün adın urdı yere (MD, 217/4)

adın yürütmek: Adını yürütmek, adını yaşatmaya devam etmek, biri öldükten sonra da adı şanı bilinmek.

Ata adın yörîdende devletlü ogul yeg (DK, 4a/10)

adına yazılmak: Bir kimsenin şahsına ait olmak, bir kimseye özgü hazırlanmak.

Evvvel yazıldı adına nusret berâti cün (ŞD, müstezad III, 4/2)

adını (/adın) ağızına almamak: Bir kimseyi dargınlık, kurgınlık gibi sebeplerle anımsamamak, bir kimse veya şeyden hiç söz etmemek; unutmış görünmek.

Almazdı adum agzına ol matla-cemâl (APD, g. 285/3)

adını dakınmak: Bir isimle anılmak, ... adını almak.

Bahîl adını hem dakınur idüm (SN, 541)

adını delü dakmak: Deli diye adlandırılmak, deli adını almak, o şekilde ün salmak.

Uslu midur ol kişi ki sana vire gönlin // Kim halk arasında adını delü dakasın (HDD, g. 74/3)

adını diriltmek: Ünlenmek, şöhret kazanmak, iyi işler yaparak adını duyurmak.

Nefes germ eyle degülşen füslerde // Dirild adum ger olmadunsa mürde (ŞHŞ, 553)

adını götürmek: Bir kimseyi ortadan kaldırmak, öldürmek, yok etmek.

Adum götürüyim bu cihândan // Toyurayım kara toprığı kandan (ŞÇ, 8370)

adını yaşurmak: Kim olduğunu, adını, sanını gizlemek.

Alp eren erden adın yaşurmak ayb olur (DK, 117b/9)

adını yaymak: Meşhur olmak, ünlenmek, nam salmak.

Benüm adum sanum bilmezdi kimse // Cihâna ışkun adum ya-yasıdur (DÖRD, g. 19/7)

adını yire bırakmak (/bırakmak): Şanını ve şerefini düşürmek, adına hâlel getirecek bir şey yapmak.

Atanun adını bırakmaz yire (SN, 5414)

âferin getürmek: Aferin demek, alkışlamak, beğenmek.

Rây Bin Bürehten Şâh görüp tahsîn idüp âferin getürdi, mâl memleket at ve hil'at ihsân eyledi (ŞK, 16b/10)

âferin okumak (~ âferin h'ânden:

Far.): Takdir etmek, alkışlamak.

Okıdı şâh-ı Çîn ana âferin (SN, 1260)

âfitâbı (/güneşi) kil (/gil) ile örtmek:

Herkesçe bilinen gerçekleri gizlemeye çalışmak, ortada olan bir konuyu saptırmak.

Çü Şavûr anladı kim var hicâbı // Diler k'örte gil ile âfitâbı (ŞHŞ, 1387)

ağ düzmek: Birine, gizlice tehlikeli ve zarar göreceği bir ortam hazırlamak, tuzak kurmak.

Ol avladuğu kuşa ağı düzer (1348)

ağ kurmak: Birine, gizlice tehlikeli ve zarar göreceği bir ortam hazırlamak, tuzak kurmak.

Yüregüme ol ansuzın urdı tag // Kuram anı tutmaga ben dahı ag (SN, 3822)

ağ u kararı (olmak): Biriyle alıp vermemek, biriyle uğraşmak, geçimsizlik.

Gözün çün agramag-ıla agardı Dehhânî // Dahı senünle bu halkun ag u kararı ne (HDD, g. 17/6)

ağaç ata bindürmek: Ölen bir kimseyi tabuta koymak, tabuta konulup götürülmek.

Su getüreler yumaga kefen saralar komaga // Ağaç ata bindüreler tenesire düşdi gönül (YED, 152/14)

ağaç dikmek: Dar ağacı kurmak, birini idam etmek için gerekli hazırlığı yapmak.

Ağaç diküp anı ber-dâr kıldılar (YZ, 640)

ağaç yimek: Sopayla, odun parçasıyla dövülmek, dayak yemek.

Ögütlen diyü dögdüm işüne git // Kişi tutar ögüt ağaç yise it (SN, 5066)

ağına düşmek: Tuzağa düşmek, biri veya birilerinden kaynaklanan güç ve sıkıntılı bir duruma maruz kalmak.

Aguna düşmedi istediğün kuş (İşk., 6684)

Kaynaklar

- ABUL, Yasemin (2004). *Süleymannâme-i Kebîr'in 43. Cildi Üzerinde Metin ve İnceleme*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- ADIGÜZEL, Hüseyin (1990). *Deyim Hazinemiz: Açıklamalı - Örneklî Türkçe*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- AĞAKAY, Mehmet Ali (1949). *Türkçede Mecazlar Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKALIN, Mehmet (haz.) (1975). *Ahmedî, Cemşîd ü Hurşîd*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- AKALIN, Şükrü Halûk (haz.) (1990). *Saltuk-nâme*, III. cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- AKAN, Halise Aycan (2019). *Hamza-nâme*, 10. cilt, *İnceleme-Metin-Sözlük*, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- AKAY AHMED, Asuman (2014). "Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymânâme-i Kebîri'ndeki Deyimler", *Turkish Studies*, Volume 9/9, Summer, s. 103-122.
- AKDOĞAN, Yaşar (haz.). *Ahmedî Divanı*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78357/ahmedi-divani.html> (Erişim Tarihi: 11.04.2019)
- AKKUŞ, Muzaffer (2007). *Kemal Ümmî Divânı (İnceleme-Metin-İndeks-Tıpkıbasım)*, Niğde Belediyesi Yayınları, Niğde.

- AKSAN, Doğan (1995). *Her Yönüyle Dil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Doğan (1988). “Anlam Alışverişi Olayları ve Türkçe”, *TDAY-Belleten 1961*, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 207-273.
- AKSAN, Doğan (2006). *Türkçenin Sözvarlığı*, 4. basım, Engin Yayınları, Ankara.
- AKSOY, Ömer Asım (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*, 7. baskı, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.
- AKSOY, Ömer Asım (1996). *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler*, 2 cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKSU, Rabia (2016). *Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr (10. cilt)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.
- AKYALÇIN, Necmi (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*, Eğiten Kitap, Ankara.
- ALKAYIŞ, Fatih-DOĞAN, Ahmet Turan (2011). “El-Ferec Ba’de’ş-Şidde’de Geçen Deyimler”, *Turkish Studies*, Volume 6/3 Summer, s. 461-487.
- ALTUN, Nesrin (1996). *Erzurumlu Darîr’in Fütûhu’ş-Şam Tercümesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- ARGUNŞAH, Mustafa (haz.) (2002). *Kirdeci Ali, Kesikbaş Destanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- AYAN, Hüseyin (haz.) (1979). *Şeyhoğlu Mustafa, Hursid-nâme, İnceleme-Metin-Sözlük*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- AYAN, Hüseyin (1990). *Nesîmî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- AYÇİÇEĞİ, Bünyamin (haz.). *Behiştî Ahmed’in İskender-nâme’si (İnceleme-Metin)* <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57758,behisti-ahmed-iskender-namepdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 20.07.2019)
- AYÇİÇEĞİ, Bünyamin (2019). “Klasik Türk Şiirinde “Kuş Kondurmak” Deyiminin Anlam Çerçevesi”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 1, s. 215-232.
- AYVA, Emine Şule (2019). *Firdevsî-i Rûmî’nin Süleymannâme-i Kebîr Adlı Eseri (62. cilt) (Metin-Dil İncelemesi-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2000). *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- BEYZADEOĞLU, Süreyya Ali- GÜRGENDELİ, Müberra-GÜNAY, Fatih (haz.) (2004). *Edirneli Ahmed Bâdi Efendi, Armağan*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yayınları, Cambridge.
- BİLTEKİN, Halit (haz.) (2018). *Şeyhî Divanı*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-215511/seyni-divani.html> (Erişim Tarihi: 13.02.2020)
- BÜKE, Himmet (2015). *Firdevsî-i Rumî, Süleymannâme (38. cilt), Dil Özellikleri, Metin, Söz Dizini*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta.
- CEYLAN, Adem (1994). *Bedr-i Dilşâd’ın Murâd-nâme’si*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- ÇATIKKAŞ, M. Atâ (haz.) (2009). *Firdevsî-i Rûmî, Süleymannâme-i Kebîr*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÇATIKKAŞ, M. Atâ (haz.) (2015). *Firdevsî-i Rûmî, Şatranç-nâme-i Kebîr*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet-TANYERİ, M. Ali (haz.) (1990). *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvanı*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (1982). *Deyimlerimiz*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1988; Yusuf Ziya Bahadınlı, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Yeni Dünya Yayınları, İstanbul.
- DELİCE, H. İbrahim (2003). “Deyimlerin Dilbilgisel Yapıları ve Yapı Çözümlemişleri”, *Türk Dili Edebiyatı Makaleleri*, C 2, s. 177-194.
- DEMİR, Necati (haz.) (2004). *Dânişmend-nâme*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- DEMİR, Celal (2008). “Türkçede Deyimlerin Söz Dizimsel Özellikleri”, *Türk Dili*, Mayıs, S 677, Ankara, s. 428-444.
- DEMİREL, Özlem (2005). *Tezkiretü’l-Evliyâ Tercümesi, Giriş-Metin-Dizin (1a-104a)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- DEVECİ, Menşure (2007). *Ferec Ba’de’ş-Şidde (1b-54a) Metin-Gramer-Sözlük*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- DİLÇİN, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- DİLÇİN, Cem (1983). “Türkiye Türkçesinin Sözcük Varlığı ve Tarihsel Sözcük Varlığı”, *TDAY-Belâten 1980-1981*, Ankara, s. 23-38.
- DİLÇİN, Cem (haz.) (1991). *Mes’ûd bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- DOĞAN, Ahmet (1992). *Açıklamaları ve Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- DOĞANAY, Ali (1971). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ege Matbaası, Ankara.
- DURMAZ, Gülay- BAŞTÜRK, Şükrü (2019). “Bir Kuran Falı Örneği: Fâl-ı Türkî-i Manzûm ve Dil Özellikleri”, *Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi*, S 1, s. 1-22.
- EDİSKUN, Haydar (1999). *Türk Dilbilgisi*, 7. basım, İstanbul.
- EĞRİ, Sadettin (1997). *Lâmi’i Çelebi, Şerefü’l-İnsân*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- EKŞİOĞLU, Serap (2018). *Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme- Cilt II (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.
- ELÇİN, Şükrü (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, 8. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- EMİR, Sabahat (1991). *Deyimler Sözlüğü*, Ders Kitapları, İstanbul.
- ERCİYAS, Osman (2015). *Ferec Ba’de’-ş-Şidde’nin Söz Varlığı (15. yy. Budapestte Nüshası)*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (haz.) (1980). *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ERSOY, Ersen-AY, Ümran (haz.) (2017). *Hoca Dehhânî Divanı*, Tüba, Ankara.
- ERSOYLU, Halil (haz.) (1996). *Kız Destanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ERSOYLU, Halil (haz.) (2001). *Lokmanî Dede, Menâkıb-ı Mevlâna*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ERSOYLU, Halil (haz.) (2013). *Cem Sultan’ın Türkçe Divan’ı*, 2. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- EYÜBOĞLU, E. Kemal (1975). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler, Deyimler (Tâbirler)*, 2. cilt, İstanbul.

- GÖKDAYI, Hüriyet (2011). *Türkçede Kalıp Sözler*, İstanbul.
- GÖKŞEN, Enver Naci (1985). *Atasözleri ve Deyimler*, Doyuran Matbaası, İstanbul.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki (1977). *Tasavvuf’tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.
- GÖZLER, H. Fethi (1983). *Büyük Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.
- GÖZÜTOK, Ahmet (2009). *Eski Anadolu Türkçesi’nde Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- GÜLENÇ, Halil (2010). *Ferhengnâme-i Sadî (İnceleme-Metin)*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- GÜLSEVİN, Selma (2002). “Yüklemi ‘Deyimleşmiş Birleşik Fiil’ Olan Cümlelerde Özne”, *Türk Dili*, Eylül 2002, C 2002/II, S 609, s. 612-618.
- GÜLÜM, Emrah (2013). *XV. Yüzyılın İlk Yarısında Telif Edilen Dîvânlarda Atasözleri ve Deyimler*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- GÜNEŞ, Mustafa (1994). *Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı (İnceleme-Metin)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1964). “Atasözleri ve Deyimler”, *Türk Dili*, S 152, Mayıs, Ankara, s. 468-471.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1988). “Kelime Grupları ve Kuralları”, *TDAY-Belâten 1963*, 2. baskı, Ankara, s. 203-244.
- HENGİRMEN, Mehmet (haz.) (1990). *Güvâhî, Pend-nâme*, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- HENGİRMEN, Mehmet (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara.
- HENGİRMEN, Mehmet (2011). *Deyimler Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara.
- İLHAN, Nadir (1998). *Eşref bin Muhammed, Hazâinu’s-Saadât (İnceleme-Metin-Dizin)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ.
- İLHAN, Nadir (2007). “Atasözleri ve Deyimlerimizde Beden Kelimeleri ve Kavram Alanları”, *Türk Dili*, S 671, Kasım, Ankara, s. 761-769.

- İNAN, Sevil (2010). *Türkçe Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü*, Yakamoz Yayıncılık, İstanbul.
- İSEN, Mustafa (1987). *Usûlî Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- KANAR, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul.
- KARA, Funda (2003). “Cümle Çözümlemelerinde Deyimler”, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C III, S 31, s. 31-35.
- KARAAĞAÇ, Günay (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KARAHAN, Abdülkadir (haz.) (1966). *Figânî Divançesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- KARAHAN, Leyla (haz.) (1994). *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1999). *Türkçede Söz Dizimi*, 6. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KARAKAYA, Burcu (2012). *Garîb'in Yûsuf'u Züleyhâ'sı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- KARAKÖSE, Saadet (haz.) (2017). *Nev'î-zâde Atâyî Dîvânı*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55734,nevi-zade-atayi-divanipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)
- KARTAL, Numan (1986). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Birsan Yayınları, İstanbul.
- KAVAS, Yakup (1991). *Açıklamalı Örnekli Deyimler ve Ata Sözleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- KAVRUK, Hasan-ÇALDAK, Süleyman-YOLDAŞ, Kâzım (haz.) (2000). *El-Ferec Ba'de's-Şidde (Karşılaştırmalı Metin) I*, Malatya.
- KAVRUK, Hasan-ÇALDAK, Süleyman-YOLDAŞ, Kâzım (haz.) (2004). *El-Ferec Ba'de's-Şidde (Karşılaştırmalı Metin) II*, Malatya.
- KAYA, Hasan (2018). “Divan Şiirinde “İş Aasmak” Deyimi Üzerine”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan Özel Sayısı, Aralık, s. 231-243.
- KAYA, Hasan (2018). “Divan Şiirinde *Kıl Kondurmamak* Deyiminin Anlam Çerçevesi”, *Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan*, Ankara.

- KAYNAK, Filiz (2020). *Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme-i Kebîr (32. cilt) Giriş, Tenkitli Metin, Dizin*, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Giresun.
- KOÇ, Nurettin (1992). *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- KORKMAZ, Zeynep (1998). “Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları”, *Türk Dili*, S 559, Temmuz, Ankara, s. 3-14.
- KORKMAZ, Zeynep (haz.) (2017). *Şeyhoğlu Sadre'd-dîn Mustafâ-Marzubân Bin Rüstem, Marzubân-nâme Tercümesi, Destûr-ı Şâhî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2018). “Türkçenin Anlatım Gücünde Deyimlerin Yeri”, *Türk Dili*, S 801, Eylül, Ankara, s. 16-22.
- KORKMAZ, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara, s. 837-861.
- KÖSÜRE, Zeynep Yeşim (2018). *Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme-i Kebîr (80. cilt, 390 b/451 b) Adlı Eseri (Tenkitli Metin-Dil Özellikleri-Dizin-Tıpkıbasım)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÜÇÜK, Murat (haz.) (2014). *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Sattır Arası İlk Kur'an Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KÜÇÜK, Serhat (haz.) (2014). *Kitâb-ı Güzide-Akâidü'l-İslâm*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl-BEYRELİ, Latif (haz.) (1999). *Şerîfî Şehnâme Çevirisi*, C I-IV, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1988). “Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler”, *TDAY-Belleten 1961*, 2. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 137-146.
- MALTEPE, Sadet (1997). *Deyimlerimizin Yapısal Özellikleri*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- MAMULIA, Eter (2009). “Türkçede Deyimlerin Sentaks Fonksiyonları”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 20-26 Eylül 2004, C III, 3443-3447.
- MANSUROĞLU, Mecdut (haz.) (1956). *Ahmed Fakih, Çarh-nâme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- MAZIOĞLU, Hasibe (haz.) (1974). *Ahmed Fakîh, Kitâbu Evsâfi Mesâcidi Şerîfe*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- MENGİ, Mine (haz.) (2014). *Mesîhî Dîvânı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Millî Kütüphane Başkanlığı (1997). *Türk Atasözleri ve Deyimleri, C I-II*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- OKTAY, Zeynep (2010). *Kaygusuz Abdal'ın Mesnevî-i Baba Kaygusuz'u: Tenkitli Metin ve İnceleme*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- OLGUN, İbrahim (1989). "Farsça ve Türkçe Atasözleri ve Deyimler Üzerine", *TDAY-Belâten 1972*, Ankara, s. 153-172.
- ÖGE, Sevil (2001). *15. yy. Şairlerinden Mesîhi, Cem Sultan, Ahmed Paşa, Necatî Beg, Üsküblü İshak Çelebi ve Şeyhi'nin Divanlarında Atasözleri ve Deyimler*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2014). "Süheyl ü Nevbahâr Üzerine Düzeltmeler", *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S 3/2, s. 62-79.
- ÖZÇELİK, Sadettin (haz.) (2016). *Dede Korkut -Dresden Nüshası- Metin, Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2017). "Süheyl ü Nevbahâr Üzerine Düzeltmeler (2)", *TDAY-Belâten*, S 65/2, s. 233-242.
- ÖZDEMİR, Emin (1997). *Açıklamalı-Örneklî Deyimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÖZKAN, Mustafa (haz.) (1990). *Cinânî, Cilâü'l-Kulüb*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÖZKAN, Mustafa (haz.) (1993). *Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs, Gülîstan Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZMEN, Mehmet (haz.) (2001). *Ahmed-i Dâ'î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)*, C I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZMEN, Mehmet (haz.) (2001). *Ahmed-i Dâ'î Divanı (Dizin)*, C II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat (1943). *Türkçe Tâbirler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- ÖZTÜRK, Deniz (2008). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Füller*, Ankara.
- ÖZTÜRK, Erdem Can (2019). "Divan Şiirinde Kulakla İlgili Deyimler ve Anlam Çerçevesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 66, Eylül, Erzurum.
- ÖZYAŞAMIŞ ŞAKAR, Sezer (2003). *Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymannâme Yazmasının (81.cilt, 28 yk.) Bilimsel Yayını ve Üzerinde Dil İncelemeleri*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÖZYAŞAMIŞ ŞAKAR, Sezer (2013). "‘Kıl’ı Kaç Yarmak?", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 34, Niğde, Güz, s. 207-218.
- ÖZYILDIRIM, Ali Emre (1996). "kabâ etmek" Deyimi Hakkında, *Türk Dili*, S 533, Mayıs, s. 1218-1221.
- ÖZYILDIRIM, Ali Emre (haz.). *Hamdullah Hamdî Divanı*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78375/hamdullah-hamdi-divani.html> (Erişim Tarihi: 20.08.2020)
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 cilt, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- PAR, Arif Hikmet (1993). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Serhat Yayınları, İstanbul.
- PARLATIR, İsmail (2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I: Atasözleri*, Yargı Yayınları, Ankara.
- PARLATIR, İsmail (2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, II: Deyimler*, Yargı Yayınları, Ankara.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (1998). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, 2. baskı, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- SARAÇBAŞI, M. Ertuğrul (2010). *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- SEZGİN, Şaban (1999). *Türkçe Deyimler ve Kelime Grupları Sözlüğü*, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- SİNAN, Ahmet Turan (2005). "Necatî Beg Divanındaki Deyimler Üzerine", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 15, S 2, Elazığ, s. 107-114.
- SİNAN, Ahmet Turan (2015). *Türkçenin Deyim Varlığı*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- STEİNGASS, F. (1930). *Persian- English Dictionary*, two impression, London.

- SUBAŞI, Leyla (1988). *Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- SUBAŞI UZUN, Leyla (1991). “Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, C 2, Ankara, s. 29-39.
- SUBAŞI UZUN, Leyla (1991). “Türkçedeki Deyim Yapılarında Biçimbilimsel ve Sözdizimsel Özellikler”, *Dilbilim Yazıları*, Ankara, s. 57-64.
- ŞAHİN, Hatice (1993). *Hatiboğlu, Ferah-nâme (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya.
- ŞEN, Serkan (2017). *Eski Türkçenin Deyim Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ŞİMŞEK AKIN, Nurhayat (2006). *Hamzanâme, 8. cilt, (Yapı Kredi Sermet Çifter Ar. Kütüphanesi) Metin-İnceleme*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- ŞİMŞEK, Yaşar (2013). “Kan Kaşanmak Deyimi Üzerine”, *Turkish Studies*, Volume 8/1, Winter, s. 2539-2546.
- ŞİMŞEK, Yaşar (2020). “Arapça-Türkçe Deyim Kopyaları Üzerine”, *TDAY-Belleten*, S 69, Ankara, s. 101-114.
- TAN, Nail (2018). “Türkçenin Sorunlu Bir Alanı: Atasözleri ve Deyimler”, *2017 Türk Dili Yılı Armağan Kitabı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* (1995, 1996). C I-VI, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TANYERİ, M. Ali (1999). *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- TANYERİ, M. Ali (2006). *Cumhuriyet Şiirinde Deyimler*, MVT Yayıncılık, İstanbul.
- TARLAN, Ali Nihat (haz.) (1992). *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- TARLAN, Ali Nihat (haz.) (1997). *Necati Beğ Divanı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- TATÇI, Mustafa (haz.) (2008). *Yünus Emre Dîvânı*, H Yayınları, İstanbul.
- TATÇI, Mustafa (haz.) (2008). *Risâletü'n-Nushiyye*, H Yayınları, İstanbul.

- TAVUKÇU, Orhan Kemâl (haz.). *Dede Ömer Rûşenî-Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10601,dede-omer-rusenipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 07.07.2020)
- TEL, Hatice (1997). *Çengnâme*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.
- TİMURTAŞ, Faruk K. (haz.) (1963). *Şeyhi'nin Hüsrev ü Şîrin'i (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TOKATLI, Ümit (haz.) (1996). *Pîr Mehmed b. Evrenos b. Nüreddîn, Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyih*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- TOKMAK, Naci (1995). *Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü*, İstanbul.
- TOPALOĞLU, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- TOSKA, Zehra (1989). *Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesûd Çevirisi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- TULUM, A. Mertol (haz.) (2001). *Tazarru'nâme*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- TURAN, Fikret (haz.) (2017). *Bahşayış Bin Çalıça, Bahşayış Lügati*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl (1977). *Türk Ata Sözlüğü ve Deyimleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.
- TÜRK, Vahit (haz.) (2009). *Hatiboğlu, Bahri'l-Hakâyık*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Ata Sözlüğü ve Deyimleri* (1971). C I-II, Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türk Dil Bilgisi Toplantıları-Birleşik Fiil-Bildiriler ve Tartışmalar*, 6 Haziran 2014 (2017). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (2011). 11.baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ULUDAĞ, Süleyman (2001). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- ÜSTÜNER, Ahat (1989). *XV. Yüzyıl Sonuna Kadar Türk Edebiyatında Atasözleri ve Deyimler*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

- VARDAR, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- VURAL, Hanifi - BÖLER, Tuncay (2011). *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- YAKUT, Sevinç (2011). “Garib-nâme’de Deyimler”, 38. *ICANAS*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1923-1936.
- YAVUZ, Kemal (haz.) (2000). *Âşık Paşa, Garib-nâme*, C I/1, I/II, II/1, II/2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- YAVUZ, Kemal (haz.). *Gülşehri’nin Mantuku’l-Tayrı (Gülşen-nâme) Metin ve Aktarma*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10686,metinpdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 13.06.2018)
- YAVUZER, Hayati (haz.) (2008). *Kemâl Ümmî Divanı (İnceleme-Metin)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları, Bolu.
- YENİTERZİ, Emine (2006). “Ahmed-i Dâ’î’nin Vasiyyet-i Nüşirevân Adlı Mesnevisi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar, S 19, s. 1-25.
- YILDIZ, Osman (haz.) (2008). *Şeyyâd Hamza, Yûsuf u Zelihâ (Destân-ı Yûsuf)*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- YILMAZ, Kaan (2006). *Burgâzî, Fütüvvet-nâme, Dil İncelemesi-Metin-Sözlük*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- YURTBAŞI, Metin (1996). *Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Özdemir Yayınları, İstanbul.
- YUSİPOVA, Roza (1968). “Türkçede Deyimler ve Birleşik Fiiller”, *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1966*, Ankara, s. 249-250.
- YÜCEOL-ÖZEZEN, Muna (2001). “Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz”, *Türk Dili*, S 600, Aralık, Ankara, s. 869-879.
- YÜKSEL, Sedit (haz.) (1965). *Mehmed, Işk-nâme (İnceleme-Metin)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ZEYNALOV, Ferhad R. (1986). “Türk Dillerinde Birleşik Eylem Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C 24, s. 455-468.

ESKİ TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN DEYİMLER SÖZLÜĞÜ

Bir dilin anlatım zenginliğini ve gücünü ortaya koyan, söz varlığının çarpıcı unsurlarından biri olan deyimler kimi zaman yüzyıllar boyunca hiç değişmeden kimi zaman da sözcüklerindeki değişikliklerle bugüne dek gelmiştir.

Bu eserde Türkçenin tarihî dönemlerinden biri olan Eski Türkiye Türkçesinin deyimleri, döneme ait altmıştan fazla eserin taranması neticesinde ortaya çıkarılmış, anlamlandırılmış ve örneklendirilmiştir.

Deyimlerin tarihî dönemlerdeki biçimleri, günümüz Türkiye Türkçesinde de yaşayan deyimlerin yüzyıllar içerisindeki serüvenini gözler önüne sermekte, deyimlerin geçmişine ışık tutmaktadır. Daha önce yayımlanmış Eski Türkiye Türkçesi döneminin söz varlığını içeren çalışmalarda bulunmayan, yeni deyimlerin yer aldığı ve mevcut deyimlerin farklı anlamlarının tespit edildiği bu sözlüğün Türk dilinde bir boşluğu doldurması, tarihî metinlerin anlamlandırılmasına katkı sağlaması en büyük temennidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7760-44-7

9 786257 760447